

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті автор розглядає теоретико-правові засади адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні та зміст цієї дефініції, а також аналізує деякі аспекти вдосконалення адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Ключові слова: земельні ресурси, землі сільськогосподарського призначення, адміністративно-правовий захист, адміністративні правопорушення, земельне законодавство, багатство.

В статье автор рассматривает теоретико-правовые основы административно-правовой защиты земель сельскохозяйственного назначения в Украине и содержание этой дефиниции, а также анализирует некоторые аспекты совершенствования административно-правовой защиты земель сельскохозяйственного назначения в Украине на современном этапе развития нашего государства.

Ключевые слова: земельные ресурсы, земли сельскохозяйственного назначения, административно-правовая защита, административные правонарушения, земельное законодательство, богатство.

In the article the author examines the theoretical and legal principles of administrative-legal protection of agricultural lands in Ukraine and the content of this definition, as well as analyzes some aspects of improving the administrative legal protection of agricultural land in Ukraine at the present stage of development of our country.

Key words: land resources, agricultural land, administrative-legal protection, administrative violations, land law, wealth.

Вступ. Без земельних ресурсів важко уявити життя будь-якої людини, також важко встановити її цінність, «вартість» цього величезного багатства, що є в українського народу.

Цінність землі є неочищеною, важливу роль в її захисті відіграють правові норми, зокрема такої досить всеохоплюючої галузі права, як адміністративне право. Здійснення правового регулювання використання земельних ресурсів забезпечується нормами багатьох галузей права (конституційне, цивільне, господарське тощо), але все ж хотілося б наголосити, що значне місце в цій сфері належить адміністративно-правовим нормам, на основі яких здійснюється досить багато процесів.

Конституція України проголошує землю основним національним багатством, що перебуває під особистою охороною держави. Це положення Основного Закону країни знайшло відображення і деталізацію у Земельному кодексі (далі – ЗК) та інших актах земельного законодавства [1; 2; 3, с. 319].

Саме тому важливим є вдосконалення положень чинного законодавства та науки адміністративного права щодо забезпечення ефективного адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні. Хотілося б акцентувати відповідно, що важливим елементом також є наявність державного захисту законних інтересів громадян у зазначеній вище сфері.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретико-правових засад адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Теоретичною основою статті стали роботи українських учених-адміністративістів, зокрема В. Авер'янова, Ю. Битяка, В. Гарашука, В. Галуцька, Е. Демського, С. Діденка, П. Діхтієвського, Є. Додіна, Д. Журавльова, Р. Калюжного, В. Колпакова, А. Комзюка, Т. Коломоєць, О. Кузьменко, В. Курила, О. Єшук, В. Заросила, Р. Мельника, В. Олєфіра, О. Остапенка, С. Петкова, Ю. Римаренка, Є. Сердюка, В. Сушенка, В. Шкарупи, В. Юсупова, В. Яковлева, М. Якимчука та ін.

Певні суміжні положення, які стосуються адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні розглядали у своїх творах як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких С. Гоштинар, О. Дрозд, М. Ейдельберг, П. Кулинич, О. Проніна, А. Семеряк, В. Семчик, М. Шульга, А. Юрченко, В. Юрчишин та ін. Проте слід наголосити, що свої зусилля вони докладали для дослідження дещо схожих чи більш загальних відносин, а безпосередньо предметом їхніх досліджень зазначена проблематика не була.

Результати дослідження. Земля виконує три важливі функції, які є ключовими для забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства (економічну, соціальну та екологічну). Використовуючи економічну функцію, земля виступає важливим матеріальним ресурсом, що відіграє роль основного засобу виробництва і предмета праці в сільському господарстві та просторового базису для розвитку інших галузей економіки. Соціальне значення землі зводиться до того, що вона є місцем проживання всього людства. Екологічна функція землі виявляється в тому, що земля є центральним, цементуючим ресурсом екологічної системи, який значною мірою зумовлює функціональну стійкість як цієї системи в цілому, так і окремих елементів природного середовища. Охорона земель має здійснюватися на основі комплексного підходу до земельних ресурсів, з урахуванням необхідності збалансованого використання земель [3, с. 318].

Слід акцентувати, що обґрунтоване і своєчасне втручання держави в характер землеволодіння і землекористування, реалізація державою економічного механізму регулювання земельних відносин і ринку землі сприяє еволюційному розвитку та ефективному функціонуванню ринку сільськогосподарських земель. Практика господарювання в зарубіжних країнах підтверджує, що у жодній країні світу немає дійсно вільного ринку сільськогосподарських земель, необмеженого права приватної власності на землю [4, с. 246].

Держава в цих країнах контролює використання придбаних у власність земель виключно за цільовим призначенням, зобов'язує використовувати землю екологічно безпечно й ефективно відповідно до законодавства, встановлює порядок продажу-купівлі та оренди земельних ділянок. Орієнтація державного регулювання ринку землі в Україні на використання переважно економічних методів, урахування досвіду розвинутих країн Європейського Союзу дасть змогу уникнути помилок і швидше залучити землю в ринковий обіг [4, с. 246].

На погляд Н. Кузіна та Р. Бойченка, що досліджували у своїх працях дещо суміжну з нами проблематику, а саме охорону земель сільськогосподарського призначення як основу їх раціонального використання, охорона земель є не тільки невід'ємним складником процесу раціонального використання земель, а його фундаментальною основою, яка забезпечує захист земель від впливу негативних чинників природного та антропогенного походження, збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, підвищення їх екологічної стійкості та родючості, створення раціонального землекористування. Поняття «раціональне використання земель» та «охорона земель» у процесі забезпечення економічно ефективного та екологічно безпечного використання земель сільськогосподарського призначення повинні розглядатися як єдине ціле. Досягають цього через реалізацію системи заходів, спрямованих на забезпечення: оптимальної структури землекористування; оптимізації структури сільськогосподарських угідь; збереження та відтворення родючості ґрунтів; захисту земель від водної і вітрової ерозії, заболочення, вторинного засолення, зсувів, шкідливого антропогенного впливу; рекультивациі порушених і консервації малопродуктивних та деградованих земель; моніторингу за станом використання та родючості ґрунтів [5, с. 425].

Слід звернути увагу на те, що більшість учених звертає увагу на недопущення отождивлення понять «охорона» і «захист», досліджуючи теоретико-правові засади адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні, слід указати, що, на наш погляд, адміністративно-правовий захист земель сільськогосподарського призначення – це динамічні (активні) дії публічної адміністрації, спрямовані на відновлення порушеного права на землі сільськогосподарського призначення в Україні, усунення перешкод щодо законного володіння нею, що здійснюються засобами адміністративного права з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Згідно зі статтею 22 Земельного кодексу України, землями сільськогосподарського призначення визнаються ті, що надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, зокрема інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей. Стаття 23 «Пріоритетність земель сільськогосподарського призначення» окреслює такі положення, що землі, придатні для потреб сільського господарства, повинні надаватися для сільськогосподарського використання. Визначення земель, придатних для потреб сільського господарства, провадиться на підставі даних державного земельного кадастру. Для будівництва промислових підприємств, об'єктів житлово-комунального господарства, залізниць і автомобільних шляхів, ліній електропередачі та зв'язку, магістральних трубопроводів, а також для інших потреб, не пов'язаних із веденням сільськогосподарського виробництва, надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя гіршої якості. Лінії електропередачі і зв'язку та інші комунікації проводяться вздовж шляхів, трас тощо.

У своїх працях В. Семчик, П. Кулинич, М. Шульга зазначають, що порівняльний аналіз статей 22 та 23 ЗК України свідчить про наявність розбіжностей у змісті несільськогосподарських угідь у складі земель сільськогосподарського призначення. У статті 22 ЗК України подано перелік об'єктів, що можуть бути розташовані на несільськогосподарських угіддях із застереженням через слово «тощо», тобто існує можливість розташування на таких землях інших об'єктів, не перерахованих у статті 22 ЗК України. Проте у ст. 23 ЗК України міститься інший перелік об'єктів, для будівництва яких надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя гіршої якості [6].

На погляд С. Гоштинар, що досліджував дещо суміжну з нами проблематику, а саме правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення як передумови сталого розвитку агропромислового комплексу України, правова охорона землі передбачає систему правових засобів, за допомогою яких здійснюються заходи з відновлення, підтримання та покращання якісного стану земель. Ця охорона спрямована на забезпечення раціонального використання землі, відновлення, збереження і підвищення родючості ґрунтів, поліпшення інших корисних властивостей землі. Крім того, вона має на меті забезпечення захисту земель від негативного впливу антропогенної діяльності (псування, забруднення) та шкідливих природних процесів (вітрова, водна ерозія). Передбачені Земельним кодексом України та Законом України «Про охорону земель» заходи з охорони земель спрямовані на боротьбу з природними та штучними процесами, які погіршують стан ґрунтів. До них належать заходи із запобігання ерозії ґрунтів: організаційно-господарські (правильне розміщення на землі різних господарських об'єктів, систематичне спостереження за станом земель і правильністю їх використання); агротехнічні застосування належних засобів оброблення ґрунту та вирощування сільськогосподарських культур, уведення спеціальних протиерозійних сівозмін; лісомеліоративні (влаштування лісозахисних насаджень) [7, с. 201].

На погляд С.В. Слюсаренка та Ю.В. Ішук, удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності контрольно-інспекційних органів у сфері земельних ресурсів в Україні має розвиватися шляхом прийняття нормативно-правих актів, які забезпечать організаційно-економічний механізм стимулювання раціонального використання та охорони земель, зокрема надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними й регіональними програмами використання й охорони земель; виділення коштів із державного або місцевого бюджету громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їхньої вини; звільнення від плати за земельні ділянки, що перебувають у стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами тощо [8, с. 242].

Висновки. Наприкінці статті слід підсумувати, що ми розглянули окремі теоретико-правові засади адміністративно-правового захисту земель сільськогосподарського призначення в Україні та визначили, що адміністративно-правовий захист земель сільськогосподарського призначення – це динамічні (активні) дії публічної адміністрації, спрямовані на відновлення порушеного права на землі сільськогосподарського призначення в Україні, усунення перешкод щодо законного володіння нею, що здійснюються засобами адміністративного права з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Земельний Кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III // База даних Законодавство України / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page2>.
3. Екологічне право України: академічний курс / Шемшученко Ю., Горбатенко В., Семчик В. та інші. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 720 с.
4. Семеряк Ю., Москва М. Державне регулювання ринку землі в Україні і досвід країн ЄС // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. (Рубрика: Економіка, планування і управління галузі). – С. 240–247.
5. Кузін Н. Охорона земель сільськогосподарського призначення як основа їх раціонального використання / Н. Кузін, Р. Бойченко. – Режим доступу : <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2313/1/OXOPON-1.PDF>
6. Семчик В. Земельне право України: Академічний курс / П. Кулинич, М. Шульга. – К. : Вид.мдім «Ін Юре», 2008. – 600 с.
7. Гоштинар С. Правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення як передумова сталого розвитку агропромислового комплексу України // Вісник соціально-економічних досліджень, 2013. – Вип. 1(48). – С. 196–200.
8. Слюсаренко С., Іщук Ю. Перспективи розвитку законодавства України в сфері контролю за використанням та охороною земель в Україні // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 182. – Ч. 1. – С. 235–244.

УДК 35.078.1+35.077.2

ПУГАЧ А.В.

ГЕНЕЗИС ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У статті розкрито соціальну та правову природу виникнення заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх сутність у колишні часи та відмінності від сучасних, нормативно-правову та наукову обґрунтованість. Завдяки аналізу чинного законодавства з'ясовано нові підходи до визначення системи заходів забезпечення проваджень у справах про адміністративні правопорушення та шляхи їх подальшого удосконалення.

Ключові слова: заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, адміністративно-деліктні провадження, поліцейські заходи примусу, адміністративне затримання, доставляння, привід, огляд та вилучення речей, порушення митних правил.

В статье раскрыто социальную и правовую природу возникновения мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях, их сущность в былые времена и отличия от современных, нормативно-правовую и научную обоснованность. Благодаря анализу действующего законодательства выяснено новые подходы к определению системы мер обеспечения производства по делам об административных правонарушениях и пути их дальнейшего совершенствования.

Ключевые слова: меры обеспечения производства по делам об административных правонарушениях, административно-деликтные производства, полицейские меры принуждения, административное задержание, доставление, привод, обзор и изъятие вещей, нарушение таможенных правил.

© ПУГАЧ А.В. – здобувач (Науково-дослідний інститут публічного права)